

SAINT-JOHN PERSE

Jože Udovič

I

Govoreč o položaju in naravi sodobne poezije in primerjajoč jo s sodobno znanostjo, je S.-J. Perse v svojem stockholmskem nagovoru rekel sledeče: »Potemtakem je poezija in ne filozofija tista, ki se razodeva kot prava hči začudenja, kakor je rekel tisti antični filozof, ki mu je bila nadvse sumljiva.« Te besede, izgovorjene o poeziji sploh, odkrivajo predvsem najznačilnejšo lastnost poezije S.-J. Persa samega, vidi pa jo predvsem v tistem presenečenju, v tisti osuplosti pred resničnostjo človeka in sveta, ki je po Platonu začetek vsakega premišljevanja.

Poezija S.-J. Persa, ki njene prve pesmi nastanejo v prvem desetletju tega stoletja, ustreza taki opredelitvi že prav od začetka. V tem času živi francoska poezija še v krogu simbolistične tradicije, v njegovem ozračju, poezija Paula Valéryja, Mallarméjevega dediča, pa je to tradicijo pripeljala na tisti skrajnji rob, kjer se je zdelo, da pot naprej ni več mogoča. Poezija je postala temu pesniku zgolj še igra zavesti, vaja duha, nekako urjenje same vase zaverovane, zelo gibčne in očarljive misli. Valéryjeva poezija se ves čas trudi, da bi iz svojega nastajajočega kristala izločila vse, kar v človeku ni čista, sama s seboj ukvarjajoča se zavest, da bi odklonila vse, kar se duhu zdi premalo trajno, kar je po svoji naravi podvrženo naglim spremembam, zakonom nemirno valujočega življenja.

Ta čisti duh je »samotna svetilka«, ki ogleduje sama sebe v »zaprti palači, polni ogledal«. Njena podoba odseva iz ogledala v ogledalo, se lomi, čisti in se poskuša približati absolutni zavesti. Vse, kar sprejme vase, spremeni v misel. Moti ga vse, kar vdira vanj iz narave in življenja, kar vdira v ta čisti, zaprti svet iz nemirnega ozračja sveta. Zato pesnik zavrača življenje pesniške domišljije, odklanja pijanost ustvarjanja, prezira naivno začudenost pred zapleteno in zmeraj na novo odkrivajočo se resničnostjo sveta. Kultura, do kraja pokorna strogemu redu razuma, njegovim zakonom, ujeta v njegove kroge, je tako prišla do zadnjih meja svoje možnosti. Ta poezija je zaradi vsega tega pomenila izzvenevanje simbolične tradicije.

Poezija S.-J. Persa in še nekaterih drugih pesnikov, ki so začenjali tedaj, pa pomeni temeljito spremembo, začetek nove smeri, pomeni začetek njene osvoboditve iz zaprtih prostorov, pomeni vrnitev k

stvarjem, novo odkrivanje njih neznane resničnosti, prodiranje za njihov videz in začudenje spričo novih odkritij. To pa pomeni hkrati tudi sprostitvev ritma, sprostitvev podob, živo iskanje novega izraza. Že prvi verzi S.-J. Persa pričajo, da so nekako nadaljevanje, nekak odmev Rimbaudovih vizionarnih podob in tudi njegovih prostih ritmov: »Tedaj so te kopali v vodi zelenih listov in tudi voda sama je bila iz zelene sonca.« — »Gorečnost rastlin, o jasnine, o milosti!« V njih odmeva Rimbaudov klic: »Najti si (nov) jezik!«, v njih živi Rimbaudova želja, zistiti se s stvarjo, po jeziku postati stvar sama, njegova želja, priti do jezika, ki bi bilo z njim zares mogoče razodeti najglobljo resničnost sveta, do jezika, ki bi bil zmožen izraziti vse, tudi to, kar je z znanimi pripomočki neizrekljivo. Mladi raziskovavec Rimbaud se odpravi v še neznan svet in ugotavlja: »Odstiral, odgrinjal sem drugo za drugo vse tančice.« Pri tem odkrivanju pa nenadoma začuti, da stopa iz sebe, da se spaja s stvarmi, saj ugotavlja: »Jaz je nekdo drug.« V tem svojem prizadevanju že išče tisto, kar skuša doseči tudi moderna poezija: zajeti hoče sam nenadni blisk notranjega vzgiba, živo enkratnost čutne zaznave, drget v njegovem porajanju, trenutek, ko zagori plamen. Za videzom bitij išče njih neznani obraz, njih skrito novost, vidno le raziskujočemu pesnikovemu čutu. Tako pesniško odkrivanje pa se lahko naslanja na najvsakdanjejšo resničnost. »Zelo jasno sem videl mošejo namesto tovarne, ... kočije na poteh neba, salon na dnu morja ...« (Rimbaud, *Saison en enfer*). V teh drznih poskusih z jezikom je Rimbaud že pripravljajl nekatere pridobitve nadrealizma. Za to poezijo je značilno predvsem neugnano kipenje podob, ki se vse bolj rešujejo zgolj logičnih, razumskih zvez, podob, ki postajajo vse bolj strastna bliskavica razodetij, podob, ki jih poraja v svojih drznih vizijah osvobajajoča se domišljija. Vse to je do kraja razvila šele »krčevita lepota« moderne nadrealistične pesmi. Sproščene sanje domišljije, iščoče v neznano, so ji tista dejavnost duha, ki največ razodeva o človeku in svetu. Bistveno zanjo je, da hoče gledati na svet z novimi, mladimi očmi, da v vsem odkriva neznano svetlobo. Pesnik pa zaznava čudovitost, ki jo zdaj predvsem išče, po resničnosti. Vse, kar sreča, zdaj lahko vzdigne v območje poezije, vanjo stopajo stvari vsakdanjosti, tudi take, ki doslej niso smele prestopiti njenega praga. Zato teoretik nadrealizma André Breton trdi: »Nadrealnost je neznana realnost.«

S.-J. Perse je razvil svoj stil sicer že pred nastankom nadrealizma, docela samostojno, pa vendar je njegova poezija taka, da razodeva deloma podobno iskanje, kakor ga ugotavljamo pri nadrealistični. Ljubosumno je varoval svojo neodvisnost, bil je zunaj šol in skupin, njegov stil pa vendarle kaže nekatere lastnosti, ki so sorodne nadrealizmu. Te

so predvsem nova, osvobojena podoba, skrbno izogibajoča se klišejev, nova uporaba besede, ki si pribori docela nove pravice, sproščen ritem in zelo razširjeni notranji prostor pesmi. S.-J. Perse ve, da se mora pesnikov spomin hraniti s čutnimi zaznavami, da je narava tisti prostor, kjer se človek najgloblje približa sebi in da ostane prazen, če ne sprejema vase osvetljujočih ga »znamenj« sveta. Narava je kraj, kjer se razodevajo simboli duha, kot je spoznal že Baudelaire. Kolikor bolj je pesnikovo bitje povezano z vso resničnostjo vesoljstva, toliko bolj resnična je njegova pesem. S.-J. Perse sodi v vrsto tistih modernih francoskih pesnikov, ki njihova pesem izpričuje to bližino, bližino stvari, kot so na primer Apollinaire, Jean Paul Fargue, Pierre Jean Jouve, Jules Supervielle, Paul Eluard, René Char.

Delo S.-J. Persa pomeni torej v prvem desetletju tega stoletja tudi začetek oblikovne osvoboditve francoske poezije. Pred Rimbaudom je o nji premišljeval tudi Baudelaire, ko je zapisal: »Kdo med nami v tistih dneh, ko ga je prevzela posebna prizadevnost, še ni sanjal o čudežu pesniške proze, muzikalne, brez strogega ritma in rime, dovolj prožne in dovolj odsekane, da bi se mogla prilagoditi liričnemu gibanju duše, valovanju sanjarij, nenadnim sunkom zavesti?« (*Petits poèmes en prose*. Predgovor. Cit. Gaston Bachelard, *L'air et les songes*.) V pesniški praksi je to željo uresničeval Rimbaud, njegov naslednik glede tega pa je poleg Claudela tudi S.-J. Perse. Že od začetka uporablja dolgo ritmično vrstico brez rime (*verset*), nekak prosto valujoč svetopisemski verz. Estet Pius Servien, ki je preiskoval lastnosti takega verza, je izoblikoval trditev, da je verz tisti del ritmiziranega teksta, ki sega od ene naravne zareze do druge. Verz je skupina zlogov med dvema premolkoma. Nastane pa le tedaj, ko zajame duha nekaka posebna napetost in se izraža spontano z besedami, ki se njihova ritmična struktura oblikuje kar sama od sebe. Podlaga verzu S.-J. Persa je stari francoski aleksandrinec, ta pa se menjava tudi s krajšimi ritmičnimi enotami. Dih, ki je »zibelka ritma«, deli njegov verz na enote s šestimi, osmimi, desetimi, dvanajstimi in tudi petnajstimi zlogi. Tej menjajoči se ritmiki se včasih pridruži tudi rima in aliteracija, kadar je potreben kak poseben poudarek. S tem svojim verzom S.-J. Perse na novo razgiblje jezik francoske poezije in spremeni njegove dosedanje navade. Aleksandrinec opušča svojo strogost, zmeraj bolj gibek je, njegovo valovanje je bolj in bolj raznovrstno, lahko stopa s slovesnimi, hieratičnimi koraki, podoben ritmiki starih sakralnih tekstov, kar je pri S.-J. Persu prav pogosto, lahko valovi, če je treba, mogočno kakor morje, lahko pa se njegova narava tudi toliko spremeni, da doseže neverjetno lahkotnost, da je zmožen izraziti tudi najtjšje šepetanje. V tem razvoju se približuje prozodiji, ki je o nji govoril Baudelaire.

Posebna lastnost pesniškega jezika S.-J. Persa je ta, da se pesnik s posebnim veseljem odpravlja iskat nov jezikovni material, da sprejema v svojo pesem najrazličnejšo jezikovno snov, da išče tudi stare, že neznane besede, če mu v tekstu lahko ustvarijo vzdušje, ki mu je potrebno, da si zbira vrsto pojmov na vseh področjih, v botaniki, geologiji, v svetu živalstva, v zgodovini, posebno pa na področju najrazličnejših obrti, ki dobro pozna njihove nadrobnosti. Njegova poezija je na primer prava zbirka najrazličnejših izrazov iz pomorstva. V tem pesniku živi posebna slast, ki hoče imenovati stvari, jih naštevati, zbirati jih v svojih delih. To nagnjenje živi v njem že od zgodnje mladosti, ko je v svojih *Hvalnicah* »klical slednjo stvar po imenu«. Beseda mu je torej živo znamenje ozke, intimne zveze s svetom, z vsem, kar biva, in pesnik skrbno pazi, da je njeno razmerje do stvari kar mogoče natančno, da se ji do kraja približa. Beseda se ne giblje več mimo stvari, zunaj stvari, giblje se v njih samih, hodi skozi, jih raziskuje in odkriva. Jezik opravlja pri S.-J. Persu svoje delo torej tudi tako, da v nekakem zamaknjenju, v nekakem začudenju zbira snov sveta, jo imenuje in jo ureja v svojem delu.

Pesnik ve, da se pravo pesniško raziskovanje in spoznavanje lahko uresničuje le tam, kjer se stikata neizmerni notranji človekov prostor in svet stvari, človek in nepregledna širjava sveta, notranja resničnost in zunanja fantastika, da je tu pravo področje, kjer se giblje poezija. Tudi glede tega je poezija S.-J. Persa nadaljevanje Rimbaudovega iskanja, saj je ta pesnik ves čas hotel biti svet, njegova pesem je hotela izražati nekako magično istost besede in predmeta. Predvsem to izraža njegov vzklík: »*Je est un autre.*« Jaz je nekdo drug, jaz je nekaj drugega. Te besede ne izražajo le občutka nekake tujosti njegovega bitja, ampak govorijo, da pesnik stopa onstran sebe, da ruši meje svojega jaza.

To Rimbaudovo iskanje se torej nadaljuje v moderni poeziji in tudi v poeziji S.-J. Persa. Če je pesem prej nekaj izražala, nekaj pripovedovala, se zdaj trudi, da bi tudi *bila* stvar sama, ki jo izraža, da bi bila nekaka njena enakovrednost. »In morda je prav tu nakazana pot poeziji prihodnosti: da bo namreč zmeraj bolj istenjenje govorice in biti, da bo zmeraj bolj živo utelešenje njunega razmerja« (Gaetan Picon, *Panorama de la nouvelle littérature française*).

V pismu, ki ga je S.-J. Perse pisal Groyu Huppertu, izdajatelju lista *Barkeley Review*, označuje pesnik francosko moderno pesem glede na angleško poezijo. Angleška poezija je po njegovem podvržena diskurzivnemu procesu. To je poezija ideje, poezija definicije, ker teče pretežno iz racionalnega vira. »Francoska moderna poezija pa je poezija le pod tem pogojem, da se sama vključi v svoj predmet, ko se strne z njim v eno telo, ko se združi z njegovim bistvom do popolne istosti in enotnosti med

subjektom in objektom, med pesnikom in pesmijo. Počne nekaj več, kakor da le izpričuje ali predstavlja, postane stvar sama, ki jo dojema, predstavlja ali prebuja; dela nekaj več kot da samo posnema, ker je naposled ta stvar sama v njenem gibanju in njenem trajanju. Zato mora slediti stvari v njeni lastni smeri in njenem lastnem ritmu: na široko in dolgo, če gre za morje ali veter, na ozko in natančno, če gre za blisk.« To je torej poezija, ki se priliči predmetu, ga objame, se združi z njim, stopi vanj in ga oživi od znotraj.

Najpomembnejši element take poezije, bistven del njene narave je nedvomno pesniška podoba. Do konca jo je sprostil šele nadrealizem, ko je pričel spreminjati okostenelo strukturo jezika, ko je odpravil dotedanje zgolj logične zveze med posameznimi sestavinami pesmi in uveljavil notranje, intuitivne zveze. Poezija si s tem pridobi pravico do na videz nelogičnih osvetlitev, do na videz izoliranih podob, vzdigujočih se iz neznanega človekovega sveta. S.-J. Perse pa je glede tega le toliko soroden z nadrealizmom, da se tudi v njegovi poeziji podoba osvobodi, da doseže veliko novost in izvirnost, da se prerodi, da tudi v njegovi pesmi utriplje vrsta neprestanih, pogosto temnih aluzij, v nasprotju z nadrealizmom pa z veliko skrbjo ohranja notranji red v pesmi, njeno arhitekturo in kompozicijo. Beseda dobi v moderni podobi nov pomen. Zajame jo nekaka nova razgibanost, nekaj nov nemir, v nenadnem srečavanju z drugimi besedami postane središče nekakega posebnega izžarevanja, nekake posebne svetlobe. Tako je zmožna, da se približa na najmanjšo razdaljo temu, česar ni mogoče izreči drugače, da se približa neizrekljivemu bitju, priti mu mora tako blizu, da je deležna njegovega bistva. »Pesniška podoba izhaja iz neposredne ontologije« (G. Bachelard, *Poétique de l'espace*). Blisk pesniških podob posveti skozi resničnost, skozi predmete, objame pa lahko tudi vse čase in najoddaljenejše kraje, obsveti stare kulture, zakopane v pesku, spaja najbolj nasprotujoče si reči, prerodi jih v svojem žaru.

II

Tako pojmovanje poezije izpričujejo že zgodnje pesmi, ki so nastajale v prvem desetletju tega stoletja: Za *praznik otroštva*, *Hvalnice*, *Podobe za Crusoeja*. V knjigi so izšle pod naslovom *Hvalnice* (Éloges) leta 1911, in pod imenom Saintléger Léger. *Hvalnice* so zares pesmi, ki slavijo, v njih živi bohota, eksotična, žareča, gauguinsko pisana, očarljiva narava njegovega rojstnega kraja, antilskega otoka, tropsko ozračje, kjer človek srečuje čudovitost dan za dnem, kjer je vse podobno nekakemu zemeljskemu raj, kjer je morje do grla polno zlatih sadov,

vijoličnih rib in ptičev. Otroške oči, ki so dan za dnevno strmele v ta čudoviti svet, so z njegovim čarom zaznamovane za vse življenje, pesniku je v vseh čutih ostala nekaka skrivna pijanost, zraven tega pa velika občutljivost za vonjave, barve in okuse. Od tod je tudi neprestana potreba, reševati se z začudenjem, s podobami zunanjega sveta. Ta čudoviti otok v verigi Antilov je Guadeloupe, na njem se je leta 1887 rodil Marie-René Alexis Saint-Léger Léger. Njegova družina je imela tu v lasti majhen otoček Saint-Léger-les-Feuilles, ležeč sredi kroga koralnih otokov. Očetov in materin rod je bil na Antilih že od konca sedemnajstega oziroma od začetka osemnajstega stoletja. Na tem otoku je pesnik preživel otroška leta na plantažah, ob robu pragozda, v majhnem pristaniškem mestu, živel je v pisanem vrvežu najrazličnejših ljudstev, črncev, Kitajcev, Japoncev, Hindujcev, Sirijcev, Karaibov.

Spričo te pisanosti narave in ljudi, spričo te bohotnosti je bilo pesnikovo otroštvo nekak neprestan praznik. Svet mu je neprestano ponujal svoje vtise, neprestano ga je prebadal s svetlimi strelicami slasti. Vse je bilo le kraljestvo luči, »senca in svetloba sta bili tedaj bliže temu, da sta ista stvar«, glasovi so bili »svetlikajoče se hrumenje«, vse se je vsak večer prižigalo ob sanjah vulkanov, morje med otoki je bilo rožnato od poželenja, pristanišča so sanjala sanje, polne otroških glav, nisi se smel dotakniti drevesa, da ne bi pričele deževati z njega muhe in barve, veslo je pognalo mladike v veslačevi roki. Temne, gibke služabnice so ga oblačile in česale, in z njimi se je pogovarjal resno kakor mlad princ: »Ko me prenehaš česati, te bom nehal sovražiti.« Zakaj mudilo se mu je ven k podobam sveta: »Žuželka čaka name, da se bova pogajala.« Bil je to svet, resnično vreden začudenja, vreden hvalnice. In mladi pesnik vzklika: »O veselje, nerazložljivo razen z lučjo!« Že je sicer opazoval navzočnost jader, »velike mučene duše«, vendar je v tem svetu vse še soglasje, vse je skladnost, vse je čar ob čaru, čudež ob čudežu, plamen ob plamenu, oči, ki pijejo svet, še ne dvomijo, opazujejo, a še globlje ne raziskujejo.

Leta 1890 je odšel s svojega otoka, ki je bil »kakor ladja v morju«, črnem ko vino, v Francijo. Končal je licej, na univerzo se je vpisal v Bordeauxu. Tu je napisal prvi cikel *Hvalnic*. Na univerzi je študiral pravo in filozofijo, ko bi bil mogel, bi se bil rad posvetil tudi še etnologiji in naravoslovju, zanimala ga je geologija. Končal je študij prava, šel je na križarjenje po Atlantiku, potoval je v Španijo in Nemčijo, dvakrat je bil v Angliji. Potem pa se je ustavil v Parizu. Hotel se je pripraviti za diplomatski poklic. Leta 1914 je nastopil službo v zunanjem ministrstvu. Od leta 1916 do 1921 je bil tajnik poslaništva v Pekingju. Potoval je po Kitajski, po Japonski, po Mongoliji in Centralni Aziji.

Na pobočjih nad Pekingom je imel na razpolago majhen zapuščen taoističen tempelj, kamor je mogel jezdit na konju. V njem je pisal daljšo pesnitev *Anabazis* (Anabase), kotem ko se je vrnil z ekspedicije v puščavo Gobi. Leta 1921 je bil politični izvedenec za Daljni Vzhod na konferenci v Washingtonu. Tu je spoznal Brianda. Potem je od leta 1925 do 1931 vodil njegov kabinet.

Delo *Anabazis* je izšlo leta 1924 pod psevdonimom S.-J. Perse. Rokopis je dal brati prijateljem Valéryju Larbaudu, Léonu Paulu Farguu, Jacquesu Rivièru, Andréju Gidu, Paulu Valéryju. Prepričevali so ga, naj pesnitev izda. Ker tega ni storil, so jo izdali sami proti njegovi volji. Psevdonim si je izbral zato, ker je spričo svoje službe hotel ostati neznan, ker je želel izginiti za delom.

Anabazis je delo, ki se je z njim uveljavil. V njem se je čisto presenečenje naivnega pogleda, čisto začudenje umaknilo raziskovanju sveta, dejanju, ustvarjanju novega in osvajanju prostora z mislijo. Prej je slavil otroštvo otoškega sveta, *Anabazis* pa je poezija celine, v nji je čutiti odmev azijskih širjav, velikih puščav, samotnih karavan, starih kultur, zakopanih v rjavem pesku. V nji se izraža misel o človekovem nomadskem značaju, o njegovi nestalnosti. Spričo te pesnitve je kritika govorila tudi o vplivu Ksenofontovega dela, o zgledu Aleksandrove poti v notranjost Azije. Pomen besede je res isti kakor pri Ksenofontu. Vse pa se godi v nekem posebnem času zunaj časa, v krajih, ki jih ni mogoče določiti. Velike karavane blodijo in si osvajajo nova področja, pridejo v kraje, kjer hočejo postaviti mesto, stavbeniki se ukvarjajo z načrti zanj. Ko je mesto ustanovljeno, pa v osvajavčevem srcu ne preneha nemir. Sit je svoje moči, navdaja ga gnus spričo nje. Na vrhuncu moči je človek sam. V njem neprestano gori želja po novih krajih, zato se odloči za nov odhod, karavane potujejo skozi puščavo in pridejo do meje velike nove dežele. Tu vsi praznujejo in počivajo, a v njih se spet prebudi glas, ki jih kliče naprej.

Če so bile *Hvalnice* opoj in svetloba in blaženost, je to trda, moška poezija, razodevajoča odločno željo po dejanju, po urejanju, po uveljavljanju človekovih moči. Ta poezija pomeni beg od mehko-be in sladkosti.

Tisti, ki osvaja, človek moči, je sredi te dogodivščine kljub vsemu sam. V osamljenosti kliče: »O samota!« in gleda, kako daljne karavane zvezd hitijo mimo ob robu sveta. Nezadoščen »sovraži vse z mehko-be«, in sredi svoje dogodivščine vzklika: »Blaznost je ta svet!« Pozna svojo moč in nemoč. Bil je med jezdec, ki so šli skozi take človeške rodove, »kjer je včasih sovraštvo pelo kakor sinica«. Videl je dosti sveta. Videl je ljudi vsake vrste: »jedce žuželk, jedce vodnih sadov« ..., »moža s sokolom«, videl je tistega, »ki si dobi svojo službo v opazovanju zelenega

kamna«... Z njim je hodilo veliko načelo nasilja in ukazovalo pravem, prišel je do krajev, kjer je vsa narava dišala po mladih ženah. Lačni blisk mu je odkrival nove pokrajine na zahodu, in spet je bil na pragu velike dežele, »čistejše od smrti«. Zgoraj nad človeškimi dejanji na zemlji pa je bilo dosti temnih znamenj in nobena osvojitvev ni bila potešenje. Ob koncu nezadoščen vzklika: »Orna zemlja sanj!« In njegova misel se že mudi pri njem, ki plove po morju.

Pesnik je del karavane, eden med mnogimi, del potujočega ljudstva, njegova naloga je, da piše kroniko, da je pričča, da poroča o vsem, kar nastaja. In na straneh pesmi govori tudi o pesmi, ki jo piše.

Pomen te pesnitve pa je seveda globlji, podobe poti skozi neznane kraje, prastari rodovi, osvajajoči svet, so pesniška analogija človeka, ki pripravlja svoje delo, ga ustvarja, hoče v njem preizkusiti svoje moči, je analogija duhovnega osvajanja, uveljavljanja človekove moči nad snovjo, postavljanja mesta besed, ki bo sprejelo vase tudi njega, ki ga gradi, njega, ki uveljavlja pri tem delu svoje zmožnosti, njega, ki je odkril nov del notranjega sveta, ga obvladal, ga oblikoval in tako prišel »na meje nove dežele«.

Po letu 1925 je zaradi dela v politiki, zaradi svojega visokega položaja sklenil prepovedati kakršno koli novo izdajo že objavljenih del. Njegovo politično delo in poezija, to dvoje se mu ni zdelo združljivo. Z Daljnega Vzhoda, s številnih potovanj se je vrnil z mnogimi rokopisi, a sklenil je, da jih bo objavil šele potem, ko se bo umaknil iz politike. Po zlomu Francije leta 1940 pa so ga odstavili. Odklonil je mesto poslanika v Washingtonu, odšel je najprej na deželo, potem pa junija v Anglijo. Po begu je gestapo preiskal njegovo stanovanje, zaplenil rokopise sedmih dokončanih del in jih uničil. Vichyjska vlada mu je odvzela državljanstvo, zaplenila premoženje in izbrisala njegovo ime iz seznama častne legije.

Julija 1940 je prišel v New York, najprej je živel tu, od leta 1941 pa v Washingtonu. Tam je bil pet let svetovavec v kongresni knjižnici. S človeka, ki je stal po svojih službah na vrhu oblasti in »ki je mogel ukazovati kraljem«, je po begu in izgnanstvu odpadlo vse, kar je bilo zgolj zunanost, kar je prekrivalo pesnika v njem.

(Konec prihodnjič)

SAINT-JOHN PERSE

Jože Udovič

(Konec)

Zdaj je bil sam v tuji deželi, navaden, neznan človek, čutil je, da je nekoristen, čutil je tudi, da je spet pesnik. Tako ga je drama časa prisilila, da se je vrnil k sebi, v svoje pravo središče, ko mu je ugrabila plašč zunanje veličine.

V Ameriki je nastala najprej pesnitev *Izgnanstvo* (Exil), deloma leta 1942, deloma pa leta 1944. Ta pesnitev pomeni odločilen premik v delu S.-J. Persa. V nji odmevajo zgodovinski dogodki, drama štiridesetih let. Zrušile so se stoletne vrednote, in človek, navajen gledati svet z nekake višine, mora stopiti na prašne poti tega sveta, biti mora samo eden med mnogimi, okusiti mora bridkosti tujine. Sam in zapuščen se bliža obrežju drugega sveta: »Vrata odprta na pesek, vrata odprta v izgnanstvo.« Prevzame ga skupna drama človeka v nesrečnem času, v globokem prepadu stoletja. V pesnitvi *Izgnanstvo* govori o človeku v izgnanstvu, o elementih sveta, ki so simbolična podoba izgnanstva, in o pesmi, nastajajoči v izgnanstvu. Pesnitev je spev samote, spev grenkobe, spev o ničevosti veličine, je spoznanje, da izgnanstvo ni le epizoda, ampak značilno stanje v sodobnem svetu, da je načelo, ki mu je podvrženo vse. Človek živi zunaj svojega pravega sveta, izgnan iz svoje duše, izgnan iz svoje prave domovine. Zato pesnik vzklika: »Izgnanstvo ni od včerajšnjega dne!«

Ta samota, ta zapuščenost pa je hkrati tudi tisto stanje, ko se v človeku zbirajo nove moči, po nekakem paradoksu svoje poezije odkrije pesnik v nji »kvas in moč duše«. *Izgnanstvo* je preizkušnja, bolečina, bližina ničā, vendar pa že začenja iz njega rasti nov spev, prepleten z novimi spoznanji. Izgnanec čuti, da se je v tej preizkušnji premaknil, da je postal večji, da ga to stanje spreminja in iz daljave spet povezuje s človekom in s svetom. In njegov verz prične odkrivati novo resnico o svetu kakor ognjeno moč, ki je doslej spala v mrzlem, mrtvem kremenu.

Spočetka, ko stopi v izgnanstvo, mu »narašča téma ničā, na vseh bregovih tega sveta čuti »bolj divji jamb«, ki se hrani z njegovim bitjem. Vse stvari so brez vrednosti. Sence vstajajo, v njih zorijo »izreki nevihte«, vendar sluti, da ni docela sam s svojo pesmijo, zraven njega so tudi drugi »princi izgnanstva«, ljudje, zvesti svoji naravi in svojemu poslanstvu, med njimi so skriti »princi«, tisti, »ki med dvema vojskama nadzoruje čistost velikih kristalnih leč«, »tisti, ki sklonjen

nad zemljevide obkroža sklenjeni tok ciklonov«, »tisti, ki odpre v banki račun za raziskovanje duha«. Še je tujec na vseh cestah tega sveta, na ušesu Zahoda drži školjko brez spomina, reven gost je v tem svetu, nikoli ne bo prestopil Lloydovega praga, kjer njegova beseda nima vrednosti in »njegovo zlato ne veljave«. Na jeziku čuti še kvas starega sveta, močna trpkost živi v njem, »salmiak in natrij, to sta snovi izgnanstva«. Kmalu pa mu nenaden blisk »odpira posteljo najbolj prostranih nakan«. Že sliši tiste, ki pihajo v rogove pri vratih prihodnosti. In že ima toliko moči, da bo povedal ime studencev, »kjer bomo jutri umivali svoj čisti srd«.

Ko živo občuti vsa nasprotja dobe, ko izgnanstvo zares živi in ga prične spreminjati v svoje delo, ve, da je največja tesnoba časa tudi poroštvo za novo rast, za nastanek novega dela. Potem pesnik pregleda in presodi svoje stoletje. Vidi, da je treba človekove prsi odpreti potešenju, da ga je treba znova vzdigniti od tal. Zaveda se, da ni več sam, da je potreben človeške pomoči in da so drugi potrebni njegove bližine.

Tako pride nova prvina v njegovo delo. Pesnik se več ne loči od človeka. In ko piše, se v snov izgnanstva vpleta tudi téma o pesmi, ki zdaj nastaja. Naposled sprejme izgnanstvo, prične peti o njem, zavesti odkriva njegovo resnico in tako osvobaja skrite moči sveta. »Vse je treba znova storiti, vse je treba znova povedati!« Človek naj se spoprime z usodo, misli naj, kako bo vstal iz pepela. In če je človek izgnan iz svoje duše, se mora vrniti vanjo, ker mora ta postati nova vez med človekom in svetom.

Vse je treba začeti znova, vse je treba umiti! To je veliko spoznanje tega časa. Nadaljuje se v pesnitvi *Deževje* (Pluies), drugem delu, ki je nastalo v Ameriki leta 1945. Pesem razodeva veliko, nepotešljivo potrebo po očiščenju, očistiti je treba vse, kar je dvomljivo, ostarelo, preživelo, zaprašeno. Dež naj očisti bitje, obdano z mejami časa in prostora. Umije naj tudi pesnikov spomin, razodene naj, kaj je pomembno, kaj je bistveno.

Dež mu pomeni simboličen element izgnanstva, ker biča, kaznuje, udarja, vendar tudi oplaja, neusmiljen je, a tudi dobrodelen, vznemirja, a je tudi poln obljub. Ponižano bitje okrepi in ga vzdigne v novo veličino. Dež je velika kopel, suhi pesek sveta, prah sveta postane po njem rodoviten.

Ob litju vodá se mu ponuja nov jezik od vseh strani, svež dih je nad svetom, kakor sam dih duha, kakor stvar sama, ki nastaja, »kakor iz biti same je njeno bistvo, kakor iz izvira njeno rojstvo«. Vode dežja so dovilje, sejavke spor in semen. In podoba se vrsti za podobo: »Visoko deževje, stopajoče pred aprilom, visoko deževje, stopajoče

pod bičem kakor red bičarjev.« Prinaša kazen in novo svežost, ki se hitro preliva na valovih jezika, in znova se pokaže pršeča, svetla pena na ustnicah pesmi.

Drugi element narave, ki S.-J. Persu simbolično pomeni izgnanstvo, je sneg, in druga pesnitev, nastala v Ameriki, ima naslov *Snegovi* (Neiges). Tudi to je element, ki očiščuje, je belina nad umazano pokrajino, vendar očisti, zamete, prekrije tudi pesnikovo duhovno pokrajino. Je nevaren in čist, lažniv in resnicoljuben. Sneg, sestavljen iz samih draguljev, iz žarenja in beline, se tako zdi poezija sama, zdi se nenadoma podarjeno razkošje, žareč praznik. Njegova prekrivajoča bleščava pa premika vse v nekako brezimnost, v nekako oddaljenost od pravega sveta, v nekako izgnanstvo, vse prestavlja v nekako blede žalost in obup. A tudi to negativno stanje skriva v sebi novo polnost, novo nastajanje, novo rojstvo, pod snežno odejo, ležečo na zemlji, in pod hladno odejo na pesnikovi notranji pokrajini, se pripravlja novo gibanje, nove spremembe. Pesnik je potrč, sam, to pa pomeni, da mu iz tega stanja raste želja po novem duhovnem raziskovanju. »Tako, vidite, nameravam bloditi med najstarejšimi morskimi školjkami jezika, med najvišjimi plastmi glasov.« Dani se, ptič iz rožnatega pepela nenadoma razsvetli krypto zime. Mož, »revni gost trenutka«, na pol nag na oceanu snega, se obrne z dnem proti globokim pravodam, proti nekakemu prastaremu jeziku notranjosti, ki ne razločuje med včeraj in jutri, išče navzgor ob reki, ob toku prastarega človeškega stavka, utira si poti do novega izraza, do »nezaslišanih izrekov, išoč čist vokalni finale«. Potem pa se pesnik obrne k tisti strani, ki je še vsa bela, ki na nji še ni napisana nobena beseda. Iz odsotnosti, iz nič mu poganja nova rast, nebitje poraja bitje. Posebnost njegove domišljije je ta, da iz praznine vzdiguje polnost, da iz nič čara bitje. Kakor v tej, se tudi v drugih pesnitvah suhost spreminja v plodnost, kar je neživo se oživlja, iz mrtvega kamna poganja cvet. In jezik pesmi mu pomeni dejanje, ki zanikuje nič.

Naslednje delo, napisano v Ameriki, je pesnitev *Vetrovi* (Vents).

To delo je izšlo v Parizu l. 1946. V njem se strnejo vse prejšnje stopnje poezije S.-J. Persa. *Vetrovi* so nekaka sinteza vsega, kar je pesnik napisal doslej. Element, ki vlada v njem, je oživljajoči dih v naravi, velika, rodovitna moč, ki spreminja zemljo, veter, vladar nad stvarmi, ki razdira in gradi. »Bile so to zelo velike moči, oplodile so z novimi mislimi črno volno tajfunov.« Je pa tudi simbol velikega gibanja, gibanja duše, gibanja zgodovine, neprestanega spreminjanja. Gibanje pa je S.-J. Persu tudi simbol poezije, saj pravi: »Zame je

poezija predvsem gibanje...« Vlada vetra, vlada spreminjajočega načela zajema svet, človeka, zajema pa prav tako tudi jezik in pesem. To je neusmiljena moč, a hkrati tudi dobrohotna, element nemira, a tudi oplajanja, budi življenje in ga oblikuje, giblje se čez svet in nikoli ne miruje. Isto gibanje pa zajema tudi pesnika, ki ga je prizadejal čas, ki mu je dovolj starega sveta, ki ga je ohromilo razočaranje. V begu hoče odkriti možnost novega življenja. Vse stvari so vržene iz tečajev, vse stvari so razdejane, zemlja je opustošena, mesta so »Golgotе umazanije in železa pod velikim strupenim drevesom neba«. Ena sama želja ga navdaja: »Odit, oditi! Beseda živega!« Pesnik se odpravi proti zahodu na ameriški celini, beži, potuje z vetrom, išče, odkriva, podvrže se zakonom velikega, spreminjajočega gibanja. Veter odnaša preteklost, odnaša spomine, odnaša prah s sveta in duše. Zato vstaja med potjo že nova pesem. Pesnik jezdi in jezdi, »z obrazom v vetru«, poje »iz antifonarja tajfunov«, pred njim se širijo nove dežele, »najlepša besedila tega sveta«.

Veter je tudi podoba vsega, kar je novo, je pospeševavec napredka. Pesnik gleda spreminjanje ameriške celine, gleda človeka, želnega odkritij, naglega, hitrega, ki zna izkoristiti čas. Velika, nova družba raste, a je v svojih čudnih oblikah podobna babilonskemu stolpu. Veter žene in navdihuje te iskavce, hkrati pa že načenja, kar odkrivajo in ustvarjajo. Iskavec, pokoren vetru vsega novega, pa je tudi znanstvenik, ki se mu je odprla pokrajina neznanega, skritega sveta, pokrajina novega, smrtnega znanja. »Človek s stekleničko, človek z anteno, človek, obtežen z verigami znanja...« Ko se odpirajo take razsežnosti znanja, je človek pomaknjen v ozadje, pozabljen, ponarejen in gol. V tesnobi čaka, da ga bo njegovo znanje uničilo.

Tedaj pesnik ne more več zadrževati svojega glasu in krikne: »In vendar gre za človeka! ... Ali bo kdo na svetu povzdignil svoj glas?« Treba je pohiteti, treba je pričevati za človeka. Pesnik mu mora vračati njegove pravice. Vrača naj mu njegovo vrednost, vrača naj mu zaupanje. Pesnikova vizija ne sme nikoli izgubiti iz vida njegovega položaja v tem času velikega dvoma, hladu in uničevanja, v času smrtnih vednosti. Vsa tesnoba časa je navzoča v njegovih prsih, »vžigalne kapice smrti mu pokajo v ustih«, »vžigalne kapice niča so zmeraj v njegovih ustih«. Poklican pa je za razsodnika: »Njegovo opravilo med nami: razjasnjevanje sporočil.« Tako pogosto prezirana, zasmehovana pesnikova dejavnost mogoče le ni tako brez pomena. »Kdo ve, pesnikove sanje so mogoče toliko vredne kot gotovost, njegova šibkost toliko kot jeklo, njegova lahkotnost toliko kakor ,težka voda'« (Alain Bosquet).

In ko jezdi pesnik neprestano proti zahodu, ko beži od vsega, kar mu je zagrenilo svet in življenje, sklone ozko zvezo z velikim gibanjem, ki je tudi dih spreminjajoče poezije. Ko pa pride do skrajnih meja, do Tihega oceana, mu nenaden blisk zastavi pot. Velika moč mu z znamenjem pove, da ne sme več bežati, da ne sme izdati svoje naloge. »In njemu, ki je jezdil na Zahod, nepremagljiva roka okrene vrat njegovega konja in mu znova obrne glavo proti Vzhodu.« Človek je potreben zveze s človekom, čaka ga, prav njega, samotnega izgnanca, bežečega pesnika. Vrniti se mora tja, kjer se sredi vrtincev zgodovine ustvarja »nov stil veličine«. In že so njegove misli spet med ljudmi »kakor stražni stolpi«. Vrnitev pomeni korak k dejanju. Vrnil se bo in tudi njegov glas bo govoril, da je treba pretrgati s preteklostjo. Francije noče videti več take, kakršna je bila.

Prostor pesnikove misli se je razmaknil, sprejel je vase veliko gibanje, zajel pa je tudi prostranstvo vesoljstva. Vetrovi in pesem, ki jih pomeni, in pesnik, ki pesem piše, vse se poveže, vse se prežme med seboj. Vetrovi so dobili v oblast tudi pesem, besede in ritme, zajeli so tudi tisti prostor, ki mu Rilke pravi »notranji prostor sveta«, in ga razširili.

Po vojski se je S.-J. Perse vrnil v Francijo. Ni pa več stopil v diplomatsko službo. Obdržal si je tudi stanovanje v Ameriki in zdaj živi nekaj časa tam, nekaj časa pa prebije na jugu Francije. Literarni Pariz se mu upira. V Ameriki rad obiskuje pomorščake na obrežju severnega Atlantika, hodi pa tudi v puščavske kraje Arizone, Utaha in Nove Mehike.

Pesnitev *Morska znamenja* (Amers) je izšla po vojski v Franciji (v knjigi leta 1957). Beseda »amers« je strokoven izraz iz pomorstva in pomeni tiste zemeljske točke, ki jih mornarji prve opazijo, ko se bližajo kopni zemlji. To niso le svetilniki, ampak tudi rtiči, velike pečine, stolpi, drevesa, vse, kar pomeni mornarju prve znanivce zemlje. Pesniku pa pomeni ta beseda tudi znamenja njegove pesmi, kjer se pesnikov svet spaja z neskončnim morjem vsega živega.

Morje je pesniku simbol velike, prostrane, večne moči, je globina, ki je iz nje vstalo vse, je zibajoč element, ženski, materinski simbol, podoba ženske ljubezni. Obenem pa je podoba široko odprtega sveta, podoba svobode. Morje je življenje: »En sam val čez svet, enak vse od Troje.«

Pesnik, ki sicer dosledno odklanja podatke o svojem delu, je tematiko tega obširnega dela pojasnil s sledečimi besedami: »Moj namen je bil... slaviti človekovo dramo na tej zemlji, dramo, ki jo danes tako radi ponižujejo in zmanjšujejo, naposled pa ji odrečejo

kakršnen koli pomen, kakršno koli zvezo z velikimi močmi, ki nas ustvarjajo, nas prevzemajo ali podpirajo...

In izbral sem simbol morja kot ogledalo človekove usode, kot kraj, ki se v njem steka vse in ki od njega vse izžareva: kraj, ki je orientacijsko znamenje in hkrati zakladnica večnih moči, s katerimi se človek, ta nepotešljivi romar, hrani, da bi se tako dovršil in presegel.

Pot k morju sem izbral za ilustracijo tega blodnega iskanja moderne duha, ki ga njegova neuklonljivost z magnetično močjo vleče zmeraj drugam.«

V pesnitvi se vse človeštvo vzdigne in odpravi k morju kakor v areno, kakor v gledališki prostor antične drame. Protagonisti te poti so posamezni deli človeštva, različne človeške skupine. Ves sprevod ima nekak slovesen značaj, na njem je nekaj prazničnega, nekaj sakralnega. Pesnik zaroti to veliko moč, to »veliko, slovesno stvar«, to »jasnino, ki je za nas snov postala«, dejanje, ki se je zgostilo, element, ki ustvarja življenje. Zaroti to moč, ki prebujata v človeku, kar je živo in nenavadno. V podobi jo izenači z vesoljnim bitjem.

Morje pa ima še drugačno naravo, saj je tudi trpkost, ki razjeda, človeka »opečejo njegove koprive«, v morju je človek kakor »v kadi črnega žolča«.

Zbrana množica prosi to nemo božanstvo, ko ji že zamira veselje do življenja, roti ga, naj jo posluša in naj razume. Morje pa ne odgovarja, kakor da se človek in ta velika, skrivnostna moč ne moreta razumeti. Tedaj poseže vmes pesnik in pojasnjuje, odkriva sporočilo, tolmači znamenja. In pesnikov nasvet je: »Ljudje, bogovi iz ilovice in žalosti, naredite svoje duše morju enake.« Potem gre ves sprevod v morje, slovesno stopa v zeleni tempelj, združi se s skrivnostno močjo, z neznano veličino, ki ga je rodila. Naposled se pesnik izgubi »v luči, gosti kot noč«. Pesnitev je zanimiva analogija, morje je v nji porajajoča moč, prastar simbol, ljubezen, hkrati pa je tudi pesem. Ker je morje tudi pesem, je razumljivo, da je v pesnitvi ena bistvenih stvari vprašanje pesniškega dela, ki se poraja. Pesnitev govori tudi o inspiraciji, o naraščanju morja pesniškega navdiha, poje o valovanju, ki je hkrati morje, navdih in ljubezen, prelivajoča se v pesem. Vse to je v pesnikovi viziji ista stvar. Nevihta na morju je hkrati tudi želja po ustvarjanju, nevihta besed, vihar izraza, notranje neurje, ki bo rodilo nov pesniški svet. Ta novi svet pa bo resničnemu morju tako blizu, da bo poskušal biti stvar sama, zajeta v svojem jedru. Tudi jezik se bo približal bistvu morja, spremenil se bo v valove, poustvaril bo njih različno utripanje, razlival se bo v širjavo, ustvaril bo valujoč, pljuskajoč ritem. Približal pa se bo morju tudi s posebno barvo,

posebno svetlobo, s posebnim vonjem podob, tako da bo naposled »morje samo na svoji strani kakor svet recitativ«. Pesnitev je torej široko morje samo, samostojno, neodvisno, in v nji živijo podobe o človeku: »To si ti, navzočnost, in ki nas sanjaš.« Človek, pesnik, postane po enačbah te pesmi »besedilo samo in njegova morska vsebina in njegovo morsko gibanje«. Pesnik prebudi morje, začenja spev, »in morje v nas ga bo pelo«.

Zadnje delo S.-J. Persa, objavljeno leta 1960, je krajša pesnitev *Kronika* (Chronique). To je pesem starosti, pesnik se ji približa in govori z njo. Ve, da se je približal uri »velikega smisla«. Kronika je pesem človeka, ki je dosti doživel, dosti spoznal, ki je bil gost vseh časov, ki je tako kakor redkokateri domač v »imaginarnem muzeju« vseh dob, kakršnega je ustvaril šele naš čas, kakor pravi Malraux. Zdaj je pred njim starost, »visoki čas«, ko je treba pregledati življenje in ga preceniti. Pesem razodeva, da je pesnik ostal nedotaknjen v svojem jedru, živ in ponosen, da v njem živi upanje in želja po tveganju. »Vzdigni glavo, človek večera!« Visoki čas je lagal. Tu, koder hodi zdaj, je »pot žerjavice in ne pot pepela«. Vse življenje je živela v njem temna moč in razodeva se tudi zdaj, na večer. Ta moč je poezija, ki je pesniku tudi nekaka višja modrost in pričevanje o človekovi veličini. Živel je, hodil po svetu in sanjal. Njegove pesniške sanje pa so zdaj samostojna resničnost. »Naša dela živijo daleč od nas v svojih vrtovih bliskov.« Prišel je čas, da sežge svoje stare čolne. »Naši človeški koraki gredo proti izhodu.« Poezija je v tej pesnitvi postavljena pred obraz smrti in človek ve: »Pot je opravljena in vendar ni opravljena; stvar je izrečena in ostane vendar neizrečena. Z nočjo obloženi se vračamo domov in vemo o rojstvu in smrti več, kakor kake sanje naučijo človeka.« Ne pritožuje se nad smrtjo, z njo zemlja daje svojo sol. »Tu smo zdaj«, pravi, »više od sanj, in na koralnih grebenih stoletja — naš spev«. Ocean stvari ga obdaja, neprestano sliši žuborenje vsega, kar biva. Življenje je zaradi tega stika z bitjem neprestana možnost novega rojstva. »Zakaj večkrat smo se rodili v neskončni širjavi dneva.« Vsak stik z resničnostjo je kakor nekako novo jutro, novo življenje.

A večer je tu: »Že jutri mogoče pridejo veliki ropajoči viharji in blisk s svojim delom.« In pesnitev postane pred obrazom smrti slovesna izpoved. »Visoko vzdigujemo na svojih rokah, na ploskih dlaneh... to zamračeno človeško srce, ki je bilo v njem poželenje in žar in toliko nerazodete ljubezni.« Kljub vsemu pesnik ve, da je duša še močna, »željna svojega tveganja«. Pesem starosti tega pesnika ne razodeva manj moči in upanja kakor njegova prejšnja dela. »Smrt,

ozaljšana z rokavico iz slonovine,« mu križa pot, vendar zaman. To je sicer pot, »nagubana od kosti«. Njegova prava pot, pot življenja pa drži do tistih pokrajin, kjer mu smrt ne more do živega. Moč in rodovitnost življenja je tako velika, da ji tudi smrt ne more zožiti mejá. »Tudi od smrti same bomo živeli.«

III

V svojem nagovoru ob podelitvi Nobelove nagrade se je S.-J. Perse dotaknil nekaterih bistvenih vprašanj poezije in še posebej poezije v našem času. Med drugim je spregovoril o vse večjem odtujevanju pesniškega dela in dejavnosti družbe, ujete v sužnost materialnih interesov. »To je odmik, ki ga pesnik ni želel, a ga mora sprejeti, in ki bi bil isti tudi za znanstvenika, ko bi se znanosti ne dalo praktično porabiti.« Znanstvenik in pesnik pa naj ne bosta kakor dva sovražna brata. »Zakaj sprašujoče iskanje je pri obeh isto, pri tem delu se oba sklanjata nad isto brezno, in samo način raziskovanja je drugačen.« Oba sta nekaka sleporojenca in stojita pred istim neraziskanim področjem. Prvi tiplje v »pranoč« z logiko, drugega pa »spremljajo samo prebliski intuicije«.

»Če smo slišali največjega znanstvenega novatorja tega stoletja, začetnika moderne kozmologije, ki je s svojimi enačbami ustvaril najobsežnejšo duhovno sintezo, kako je klical intuicijo kot pomočnico razuma in zatrjeval, da je domišljija tisto pravo področje, kjer poganjajo klice znanosti, in je pri tem šel celo tako daleč, da je zahteval za znanstvenika naravnost dar resnične, umetniške vizije — ali potem nimamo pravice, imeti pesniški instrument za prav tako zakonit kakor logični?« V zvezi s tem je zanimivo vedeti, da je Einstein, znanstvenik, ki se nanj nanašajo te besede in ki ga je zanimalo tudi intuitivno osvetljevanje »pranoči« s pesniško besedo, zaradi tega jemal v roke prav poezijo S.-J. Persa. Pesnik je prepričan, da velika dogodivščina pesniškega duha v ničemer ne zaostaja za dramatičnim odpiranjem moderne znanosti.

S temi besedami se S.-J. Perse pridružuje trditvi moderne poezije, da je poezija poseben način spoznavanja objekta, prodiranja vanj, odkrivanja resničnosti. Človekov duh se širi v svet in stvari. Ta trditev je pomembna za velik del sodobne poezije. Če se tega ne zavedamo, nam je marsikaj v nji popolnoma nerazumljivo. »A bolj ko način spoznavanja, je poezija najprej način življenja — in to neokrnjenega življenja. Pesnik je živel v jamskem človeku, živel bo tudi v človeku atomske dobe, saj je njegov neodtujljivi del.«

Poezija se upira ločitvi umetnosti od življenja, poezija je dejavnost, je strast, moč, gibanje, in zmeraj ustvarjanje nečesa novega, kar razmika meje. »Poezija je človekov ponos na njegovi poti, pod njegovim bremenom večnosti, ko se mu odpira nov humanizem, humanizem resnične univerzalnosti in duhovne neokrnjenosti.«

Glede na to, da je v našem času pogosto slišati besede, ki izražajo dvom o opravičenosti poezije, je S.-J. Perse spregovoril tudi o tem vprašanju: »Zvezana s svojo usodo, prosta kakršne koli ideologije, ve, da je enaka življenju samemu, ki ne potrebuje opravičila.« — »In v istem objemu kakor v eni sami veliki živi kitici objame v sedanosti vso preteklost in prihodnost, človeško z nadčloveškim, in ves prostor planeta hkrati z vesoljnim prostorom.«

Spričo vseh peripetij zgodovine, spričo groze in tesnobe časa naj pesnik ne izgubi upanja. »Erinije, ki gredo čez oder, držč plamenice v rokah, razsvetlijo le trenutek zelo dolge, razvijajoče se téme.«

Potem S.-J. Perse spregovori o vprašanju razumljivosti moderne poezije. »Temá, ki ji jo očitajo, ni delež njene prave narave, ker ta hoče razsvetljevati, ampak delež noči, ki jo raziskuje: noči duše same in skrivnosti, ki obliva človeško bitje.«

Na račun tega pesnika je bil pogosto izrečen očitek, da je odmaknjen od sveta, da živi v nekaki aristokratski višini. Besede v nagovoru pa razodevajo docela drugačno misel. »Pesnik je tisti, ki za nas pretrga z navado. Tako vidi tudi pesnik, naj hoče ali ne, da je zvezan z zgodovinskim dogajanjem. V drami njegovega časa mu ni nič tuje.«

Ob koncu pa S.-J. Perse postavi na videz šibko svetlobo pesnikove »prstene svetilke«, ki ji tudi danes ni treba opravičila, ker je enaka življenju samemu in po njegovi misli neuničljiva, pred moderno, grozečo jedrsko moč in si zastavi pomembno vprašanje: »Ali bo spričo jedrske moči prstena svetilka pesnikova zadoščala za njegov namen?« In odgovarja si: »Bo, če se človek spomni prsti.« Prst pomeni v teh besedah človekovo telo z njegovimi mejami, z njegovimi prstenimi stenami. Človek naj se torej spomni, od kod izvira njegovo življenje, spomni naj se svojega ila, svojih meja in svojih možnosti. Zakaj beg od te zavesti je tudi beg od možnosti poezije.

(Literatura: Pierre Guerre, *S.-J. Perse et l'homme*, Gallimard. — Alain Bosquet, *Saint-John Perse*, Seghers. — Cahiers du sud, 1959, šte. 525. — E.-M. Cioran, *Saint-John Perse*, La nouvelle revue française, 1960, dec. — Jean-Pierre Richard, *S.-J. Perse, poète de la vivacité*, Cahiers du sud, 1962, šte. 564. — André Blanchet, *Die goldene Maske von Saint-John Perse*, Dokumente, 1958, april. — René Menard, *Saint-John Perse*, Critique, 1961, junij. — Valery Lar-

baud, Predgovor k ruskemu prevodu pesnitve *Anabazis*. — S.-J. Perse, *La thématique d'Amers*. — T. S. Eliot, Predgovor k angleškemu prevodu pesnitve *Anabazis*. — Léon-Paul Fargue, *Lettre à Saint-John Perse*. — Paul Claudel, *Un poème de Saint-John Perse*. — Hugo von Hofmannsthal, *Einige Worte als Vorrede zu Saint-John Perse Anabazis*. — Jean-Pierre Richard, *Poésie et profondeur*. Éd. du Seuil. — Gaëtan Picon, *Panorama de la littérature française*. NRF. — Georges-Emmanuel Clancier, *De Rimbaud au surréalisme*. Seghers. — Yves Duplessis, *Le surréalisme*. Presses universitaires de Fr. — André Rousseaux, *Littérature du vingtième siècle*. 5. A. Michel. — Gaston Bachelard, *L'eau et les rêves*. José Corti. — Gaston Bachelard, *La poétique de l'espace*. Presses universitaires de Fr.)

RIMSKA POMLAD GOSPE STONOVE

(Odlomek iz romana)

Tennessee Williams

Contessa in tri mlajše ženske so bile že v stanovanju gospe Stonove in so čakale, da se gospa vrne. Ena izmed njih je bila neka mlada ameriška filmska igralka in prav nji na ljubo so se nocej zbrale tukaj. Šele včeraj se je stara gospa odločila, da popravi nesporazum, ki jo je ločil od Paola. Uporabila je bila filmsko igralko kot vabo, kot košček sladkorja, s katerim primamiš svojevoljnega ponyja nazaj v hlev. Povedala je Paolu po telefonu, da je mlada igralka ločena od moža in si še ni našla novega in se nedvomno dolgočasi. Prepričana sem, da se vam tukaj več obeta, je rekla contessa, kakor se vam je posrečilo dobiti od gospe Stonove, in zdaj ne govorim samo z gmotnega gledišča. Zakaj vi, Paolo caro, niste eden navadnih lepotcev, v vas je veliko več, svoj slog imate, odlični ste, v vas je nekaj, kar bi s filmskega platna očaralo na milijone žensk.

Ta contessina poteza je bila v zvezi z razočaranjem, ki ga je pred kratkim doživela, ko je obiskala gospo Stonovo. Ob tistem času se je contessa odločila, da se bo nehala zanimati za rimsko kariero gospe Stonove, in jo je torej zaprosila za posojilo tisoč dolarjev. Znesek, ki ga je dobila, pa je bil precej manjši. Gospa Stonova jo je odpravila z neprepričljivim opravičilom, češ da je njen račun v banki zamrznil zaradi nekih neznanih težav v Združenih državah.

Medtem ko je družba čakala gospo Stonovo, je contessa pogledala v svoj kozarec s konjakom in videla tam nevarnost. V pričakovanju, da bo povabljena na večerjo, upanje, ki se ni izpolnilo, je stara gospa tisti dan le malo jedla, in vedela je, da ji bo konjak, če se ga bo le